

HEEMKUNDEKRING

De Heerlijkheid *Oirschot*

Nieuwsbrief juni 2022

Voorwoord

Vanaf de parkeerplaats op de Roond in Boxtel kun je als wandelaar het rolstoelpad (2,7 kilometer) lopen. Het pad is goed begaanbaar en voert de wandelaar langs de rand van de heide tussen Boxtel, Oirschot en Oisterwijk. Langs de route ligt het graf van Pieter Gerbrand van Tienhoven (1875-1953), natuurbeschermmer en mede-oprichter van de Vereniging Natuurmonumenten. Zijn familie was eigenaar van de Kampina, dat een van de eerste beschermde natuurgebieden in de provincie Noord-Brabant was. Bij testament bepaalde van Tienhoven dat hij wilde dat de urn met zijn as op deze plek begraven zou worden. Het graf wordt gemarkeerd door enkele grote zwerfkeien.

Ooit bestond Nederland voor een groot deel uit zogenaamde woeste gronden, onontgonnen natuurgebieden zoals de Kampina. Tot aan het begin van de vorige eeuw was het beleid van overheid vooral gericht op het ontginnen van woeste gronden, om deze een agrarische bestemming te kunnen geven. De Noordbrabantse Christelijke Boerenbond was een invloedrijke organisatie die vond dat potentiële landbouwgrond niet aan jonge boeren onthouden mocht worden. Ook veel politici hadden meer op met het boerenlandschap dan met ongerepte natuur. Het is aan pioniers als van Tienhoven te danken dat het tij keerde, en er steeds meer aandacht kwam voor natuurbehoud.

Dat van Tienhoven deze plek uitkoos om begraven te worden is niet verwonderlijk: hij vond dit het mooiste plekje van Nederland, en inderdaad, het weidse uitzicht over de heide, met een vennetje op de voorgrond en een eindeloze bomenrij als coulisse doet ons wanen in de tijd van onze voorouders. Maar... sinds 2016 wordt het lievelingsuitzicht van Pieter van Tienhoven ontsierd en kijkt de wandelaar vanaf zijn graf ook op vier 90 meter hoge windmolens, die samen het windmolenpark Kattenberg aan de A58 vormen. De windmolens zijn ook op andere wandelroutes storend aanwezig.

Een stiltegebied is een gebied waarin geen storende, voor de omgeving vreemde geluiden worden gehoord. Dat wordt de Kampina overigens nooit, want het geluid van het spoor tussen Boxtel en Tilburg, de A58 én de toenemende vliegtuigen die op Eindhoven Airport vertrekken en landen, zijn absoluut vreemd en storend. Helaas bestaat er niet zoiets als een zichtgebied, waarin geen storende, voor de omgeving vreemde bouwwerken zichtbaar zijn. Het zou een mooie zaak zijn als beleidsmakers bij de inrichting van de toch al zeer beperkte publieke ruimte ook daarmee

rekening zouden houden: dus geen 90 meter hoge windmolens die het uitzicht vanuit een natuurgebied verpesten. Of is dat en onvermijdelijk gevolg van de energietransitie, en dus van de vooruitgang?

Ik kan het rolstoelpad overigens van harte aanbevelen, evenals de twee prachtige wandelingen die de parkeerplaats aan de Logtsebaan als uitgangspunt hebben. Ik wens u alvast een prettige zomer!

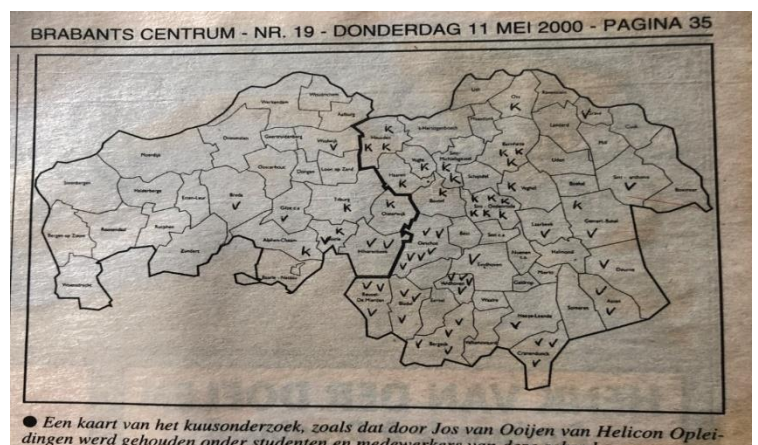
Anton Neggers
Voorzitter

De Kuusepaol

Op zaterdagmiddag 26 maart jl. werd aan de Oude Grintweg, op de grens Boxtel – Oirschot bij de Vrolijke Jager een tweede exemplaar van de “Kuusepaol” onthuld door de wethouders van Boxtel en Oirschot. Deze tweede Kuusepaol was een verbeterd exemplaar omdat de eerste, houten versie uit 2000 door weer en wind versleten en dus niet meer herkenbaar was.

De Kuusepaol markeert een taalgrens, namelijk voor het dialectwoord ‘kuus’. Voor de oorsprong van de Kuusepaol moeten we even meer dan 22 jaar terug in de tijd.... Het is 1999-2000. Twee leden van hofkapel De Kromploegers, van carnavalsvereniging de Ploegers uit Liempde, maken samen een fietstochtje. Op een gegeven moment zegt de een tegen de ander: “Kèk, dor stoa nog un skonne kuus in de wei.” De andere kijkt om zich heen maar ziet met de beste wil van de wereld geen kuus. Na wat verwarring over en weer blijkt dat de eerste Kromploeger bij het woord ‘kuus’ een kalf voor zich ziet. Maar de tweede, van oorsprong een Spoordonkenaar, denkt bij het woord ‘kuus’ aan een varken. Een oeverloze discussie ontstaat. En die breidt zich uit naar kennissenkringen, familiefeestjes en verenigingen.

Uiteindelijk wordt de discussie opgepakt door de Helicon opleiding (agrarische beroepsopleiding Boxtel-Den Bosch). Er wordt besloten tot een onderzoek door leerlingen en medewerkers van Helicon naar de betekenis van het woord ‘kuus’. Over een groot gebied in Brabant wordt een enquête gehouden bij boerderijen. En dan niet onder de huidige agrariërs, maar onder hun ouders; de vorige generatie dus. Wat wordt verstaan onder het woord ‘kuus’? Een varken of een kalf/koe? Alle bevindingen worden genoteerd op een landkaart, en zie: Boxtel en Oisterwijk en het gebied ten noordoosten daarvan (Meijerij) denken bij ‘kuus’ aan een kalf/koe. In Oirschot en het gebied ten zuiden daarvan (Kempen) denkt men aan een varken. Een paar uitzonderingen van een verdwaald varken in het noorden, maar dat bleken in de meeste gevallen mensen die van oorsprong uit de Kempen kwamen en verhuisd of aangetrouwd waren. Kortom de grens Oirschot – Boxtel bleek een heuse taalgrens. (Zie afbeelding hierboven).

Op initiatief van carnavalsvereniging de Ploegers wordt dan in 2000 bij Herberg de Schutskuil een “Kuusepaol” geplaatst.

Omdat de paal zoals gezegd versleten was, is deze na 22 jaar vervangen door een nieuwe, verbeterde versie. De termijn van 22 jaar is bewust gekozen, want zoals iedereen weet is 2x 11 jaar een jubileumjaar voor carnavalsverenigingen.

De onthulling afgelopen maart werd opgeluisterd door optredens van de Kromploegers, een taalquiz en een uitgebreide inleiding van Wim Daniëls, schrijver en taal- en dialectvirooos. Dit alles in aanwezigheid van een groot aantal “koeien” en een aantal “varkens” (bewoners van beide taalkanten) en diverse deskundigen op het gebied van dialecten, waaronder hoogleraar prof. dr. Jos Swanenberg, van Tilburg University, gespecialiseerd in dialecten en volkscultuur.

De oude, oorspronkelijke kuusepaol is na restauratie overgedragen aan het Meijerijmuseum.

Hoewel in eerste instantie een ludiek initiatief, heeft het toch een serieuze ondertoon gekregen omdat de interesse in en waardering voor het Brabantse dialect de afgelopen jaren terrein wint.

Bovenstaand onderwerp, en nog veel meer over dialect en Oirschotse volksverhalen, komt zaterdag 11 juni aan de orde in de laatste les van de cursus Oirschotlogie. Hiermee wordt de 6^e editie van deze cursus afgerond. Meer weten? Kijk op www.oirschotlogie.nl

Ria van Kollenburg-van de Looij

Grote studiereis België verplaatst naar zaterdag 15 oktober 2022!

In het jaarprogramma en de agenda van vorige nieuwsbrief stond als datum voor de Grote Studiereis van dit jaar zaterdag 17 september a.s. vermeld.

Echter, de leden van de nieuwe Reiscommissie blijken op die datum verhinderd en die willen er natuurlijk wel bij zijn. Daarom is in overleg met het bestuur de grote studiereis verplaatst naar Zaterdag 15 Oktober 2022.

België blijft als bestemming gehandhaafd. Waar de reis naar toe gaat blijft nog even geheim. Hierover hoort u meer in de komende Nieuwsbrieven.

De nieuwe Reiscommissie, bestaande uit Wim van Kollenburg, Arthur de Vries en Frank van Laarhoven, is volop bezig met de voorbereiding en gaan er zeker iets moois van maken!

De nieuwe reiscommissie

Uitgaven en mededelingen

- 1) Onze heemkundekring heeft een facebookaccount. U kunt ons vinden op:

- 2) Nieuws over de heemkundekring kunt u vinden op de website via deze link:

www.deheerlijkheidoirschot.nl

- 3) In het kader van de Nationale Archeologiedagen 2022 bent u op 17 juni as van 11 tot 14 uur welkom bij de Veldcursus ACASA, Oersebaan 5507PV Veldhoven om een kijkje te nemen bij de opgravingen van een Romeinse nederzetting. (Toegang gratis.) Voor info: telef. 0648797397.

- 4) Donderdag 23 juni as vindt van 19-21 uur de uitreiking plaats van 'De Zachte G-prijs' in de Lochal in Tilburg. Deelname is gratis, aanmelden verplicht via info@erfgoedbrabant.nl Voor meer info zie de website: www.erfgoedbrabant.nl

- 5) Vooraankondiging 'Heemkunde ontmoet Immaterieel Erfgoed: een netwerk- en informatiedag' Vrijdag 2 september 2022 in Goirle Zet de datum alvast in uw agenda, uitnodiging en programma volgen. Houd ook de websites van Erfgoed Brabant in de gaten:

www.erfgoedbrabant.nl/heemkunde-ontmoet-immaterieel-erfgoed

- 6) Reminder: SBEO(Stichting Behoud Erfgoed Oirschot) vertoont donderdag 9 juni as om 19.30 uur in Hoeve 1827 in Oirschot de film 'Zorg voor Doy'. Toegang is gratis.

Erfgoedcentrum De Ravenpoort

De Heemkamer is weer normaal geopend!
Iedere maandag (behalve in juli en augustus) kunt u hier van 18.30 tot 21.00 uur terecht.
Voorlopig wordt 1 avond per week als openingstijd gehandhaafd.

Daarnaast is de heemkamer als proef ook overdag geopend.
Iedere 2^e woensdag van de maand kunt u er van 10.30 tot 12 uur terecht.
Woensdagochtend 8 juni is de eerstvolgende keer.

*Er blijft behoefte aan gastheren en gastvrouwen, die de bezoekende leden willen ontvangen.
Mocht u geïnteresseerd zijn in dit leuke werk, neem dan contact op met Marina Pasmans. Ook mensen die een poetskarweitje op zich willen nemen kunnen dit aan Marina doorgeven. Dat kan via mail: marinapasmans@hotmail.com (of telefonisch: 06-2072104).*

Activiteitenkalender 2^e helft van het jaar 2022

(Let op: Tussentijdse wijzigingen zijn mogelijk!)

Zaterdag 18 juni 2022	Kleine studiereis Textielmuseum Tilburg
Zaterdag 10 en zondag 11 september 2022	Open monumentendagen
Zaterdag 15 oktober 2022 (was eerder gepland op 17 sept.)	Grote studiereis naar België
Donderdag 20 oktober 2022	Lezing: 'De Eerste Wereldoorlog in Nederland en in Brabant' Harmoniezaal De Burgemeester
Donderdag 17 november 2022	Lezing: 'Zandpaden: wat moet je ermee?' Café 't Vrijthof
Donderdag 15 december 2022	Lezing: 'op alles wel ende rijpelijkgelet', Rechtspraak van de schepensbank. Harmoniezaal De Burgemeester